

Konseptnotat 2025

© Raet nasjonalpark / Jarle Kvam

SOS - Sammen om Skagerrak
"SOS Skagerrak"

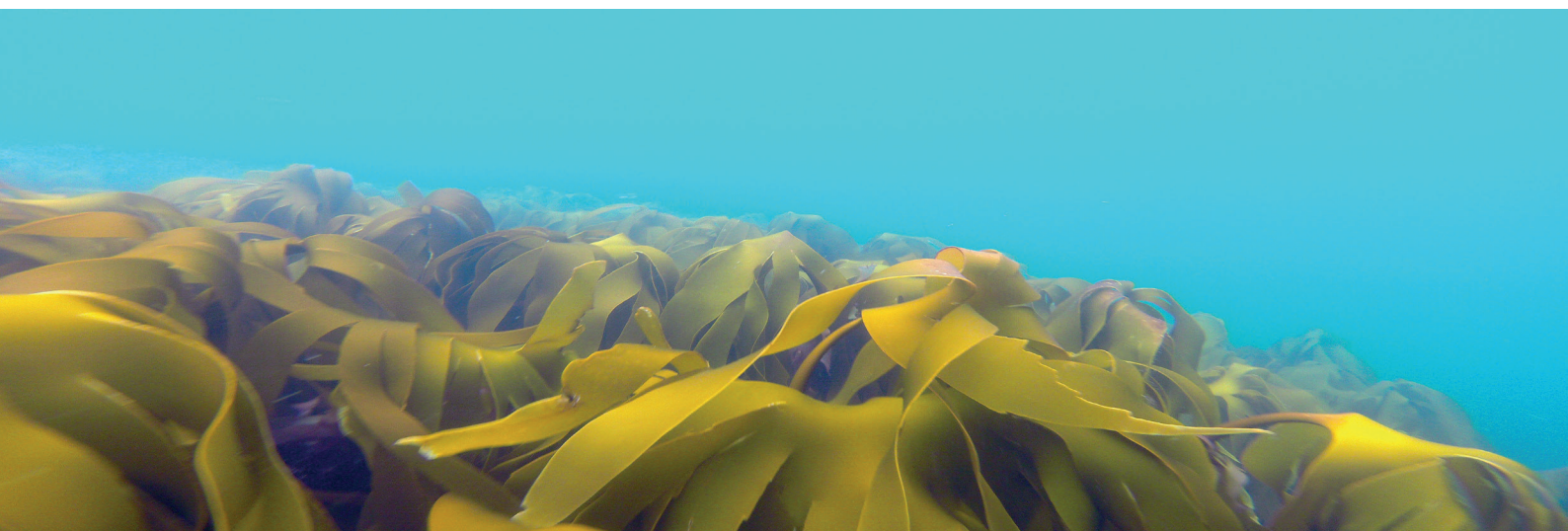

Foto 1: Tareskog av Espen Bierud / Havforskningsinstituttet

Framsida: Hovekilen i Raet nasjonalpark av Jarle Kvam

1 INNLEDNING

I Agder har vi alltid levd av havet og med havet. Egdene har et nært og sterkt forhold til kysten, både som kilde til rekreasjon og naturopplevelser, en kobling til verden utenfor Norge, og som matkilde og viktig næringsgrunnlag. I Skagerrak¹, havet utenfor vår kyst, observeres store forandringer på grunn av klimaendringer og annen menneskeskapt påvirkning².

«Sammen om Skagerrak» er en endrings- og samordningssatsing for å ta vare på Skagerrak og Agderkysten. Satsingen skal fremme et robust samarbeid mellom myndigheter, akademia, næringsliv og frivillighet som arbeider sammen om et felles mål: en ren og rik Agderkyst innen 2030.

De marine næringene er av stor betydning for Agder, da regionen har rike marine ressurser og lang kystlinje. Dette gir sysselsetting og økonomisk vekst for regionen, og styrker Agders posisjon som en sentral leverandør av sjømat til nasjonale og internasjonale markeder. Flere fiskebestander har imidlertid hatt en sterk tilbakegang i indre Skagerrak. Rekrutteringen i viktige bestander som nordsjøtorske og sild har vært svak over flere år. Dette er en utfordring for fiskerinæringen og for fritidsfisket. Fiskerinæringen jobber aktivt med å redusere miljøavtrykket gjennom utøvelse av fisket, og det gjøres i tillegg kontinuerlige forbedringer gjennom utvikling av fiskeredskap og generell forskningsinnsats. Det er behov for å øke den bærekraftige matproduksjonen i havet, gjennom fiskeri og akvakultur, for å bidra til å dekke verdens økende behov for mat. Dette gir økt behov for forskning og innovasjon innen de marine næringene.

Av alle havområdene i Norge, er det i Skagerrak at de observerte endringene er mest markante. Bestandsutviklingen for flere fiske- og sjøfuglarter, tareskog, hummer og blåskjell er negativ. Det er en betydelig nedgang i viktige grupper av dyreplankton, og storskala endringer i makroalgesamfunnene, med vesentlige reduksjoner i tareskogen og økning i trådalger. De siste tre tiårene har det vært store endringer i kystvannet langs Agder koplet til klimaendringer³. Tilførslene fra land har økt, og selv om det har vært en nedgang i næringssaltkonsentrasjonene, så er det en økning i partikler i vannmassene, tilslamming og mørkere kystvann, som har forverret vannkvaliteten. Befolkningsvekst, økt utnyttelse av sjøarealer, klimaendring og havforsuring vil forsterke denne utviklingen i tiden som kommer.

Det er stadig hardere kamp om kystarealene i Agder. Med fokus på fornybar energi, blå vekst og grønn omskilling, opplever Agder et stort trykk på både kystsonen og havressursene. F.eks. gjennom utbyggingsprosjekter som havvind, større havner og økt havnevirksomhet,

¹Skagerrak er en forlenget arm av Nordsjøen mellom Norge, Sverige og Danmark. Skagerrak omfatter havstykket sør for utløpet av Oslofjorden, øst for en tenkt linje mellom Lindesnes i Agder og Hanstholm på Jylland. Skagerrak fyller totalt et overflateareal på omtrent 32 000 kvadratkilometer

²HI lanserer «Risikokartet for kysten», Havforskningsinstituttet

³Frigstad et al., 2023. Three decades of change in the Skagerrak coastal ecosystem, shaped by eutrophication and coastal darkening. <https://doi.org/10.1016/j.ecss.2022.108193>

etablering av kabler og økning i fiskeri- og akvakulturnæringen.

Den samlede belastningen på kystøkosystemene i Agder og Skagerrak må markant ned hvis vi skal sikre rene og produktive kystvann for fremtiden, kunne bruke disse på en bærekraftig måte og sikre levekårene i regionen. Dette krever at alle sektorer som påvirker marine miljøer bidrar for å redusere sin belastning. I Agder er det gode forutsetninger for å lykkes med en grønn omstilling og et grønt skifte. Det skjer mye positivt knyttet til det marine miljøet i Agder, både i det private og det offentlige, i akademia, i forskningsmiljøene og i næringen. Flere prosjekter knyttet til forskning, tiltak og utprøving av forvaltningsmodeller er allerede iverksatt, og det er mange etablerte arenaer for samhandling.

Skal vi lykkes med å gå fra ord til handling, vil det kreve mer samordning og samarbeid for å få til nødvendige endringer i fellesskap. Det må legges til rette for at lokale myndigheter, næringsliv og befolkning får delta og kan medvirke i endringsarbeidet. Sammen om Skagerrak, eller «SOS Skagerrak», er blitt til ut ifra denne forståelsen.

Det foreslås å organisere satsingen som et program, fordi det er ønskelig å oppnå målene gjennom fokus på nødvendig samfunnsendring. Et program er «en midlertidig, fleksibel organisasjonsstruktur som er opprettet for å koordinere, styre og overvåke gjennomføringen av et samlet sett gjensidig avhengige prosjekter og aktiviteter». Programmet vil omfatte innsats og bidrag fra statlige, regionale og lokale myndigheter, akademia, næringslivet, og frivillige organisasjoner. Programmet skal levere endringer som støtter den felles visjonen. Ulike prosjekter og tiltak vil bidra til at programmet kan nå de ønskede endringene.

SOS Skagerrak erstatter ikke andre initiativer med mål om å sikre det beste for havet og kysten i Agder. Målet er imidlertid å gi en samlet mereffekt ut av den gode innsatsen som finnes. Ut ifra dette kan man forstå programmet som et hjem for den pågående og nye innsatsen i regionen, som bidrar til en renere og rikere kyst.

Dette notatet er en skisse til programmet. Skissen må bearbeides og konkretiseres ytterligere sammen med alle medvirkende parter i ulike endringstrinn. Vi har forsøkt å definere hvilke temaområder som er viktigst å satse på når kysten vår skal tas vare på. Vi legger foreløpig til grunn at det vil være viktig med et solid, samordnet og omforent miljøfaglig kunnskapsgrunnlag, at vi satser på formidling om havet til befolkningen, at marint naturmangfold bevares, og at vi bidrar til en bærekraftig bruk av kysten og til blågrønn omstilling.

Disse temaene foreslås som egne programområder og er nærmere beskrevet i dette konseptnotatet.

Gjennom SOS – Sammen om Skagerrak vil Agder bidra til Norges oppfølging av Naturavtalen (det globale Kunming Montreal rammeverket for naturmangfold) for marin natur, i tråd med målsettingene i St.meld 35 (2023-2024). Programmet vil, bidra til målsettinger i Regionplan Agder 2030, og til å oppnå miljømålene i den regionale vannforvaltningsplanen for Agder for planperioden 2022-2027⁴. Det delegeres ikke myndighet fra de deltagende virksomhetene til programstyret. Det er derfor opp til den enkelte deltagende virksomhet å ta endelig stilling til hvordan tiltak som foreslås i programmet skal følges videre opp. Programmet gjennom-

Foto 2: Torsk av Øystein Paulsen/Havforskningsinstituttet

Foto 3: Hummer av Espen Bierud/Havforskningsinstituttet

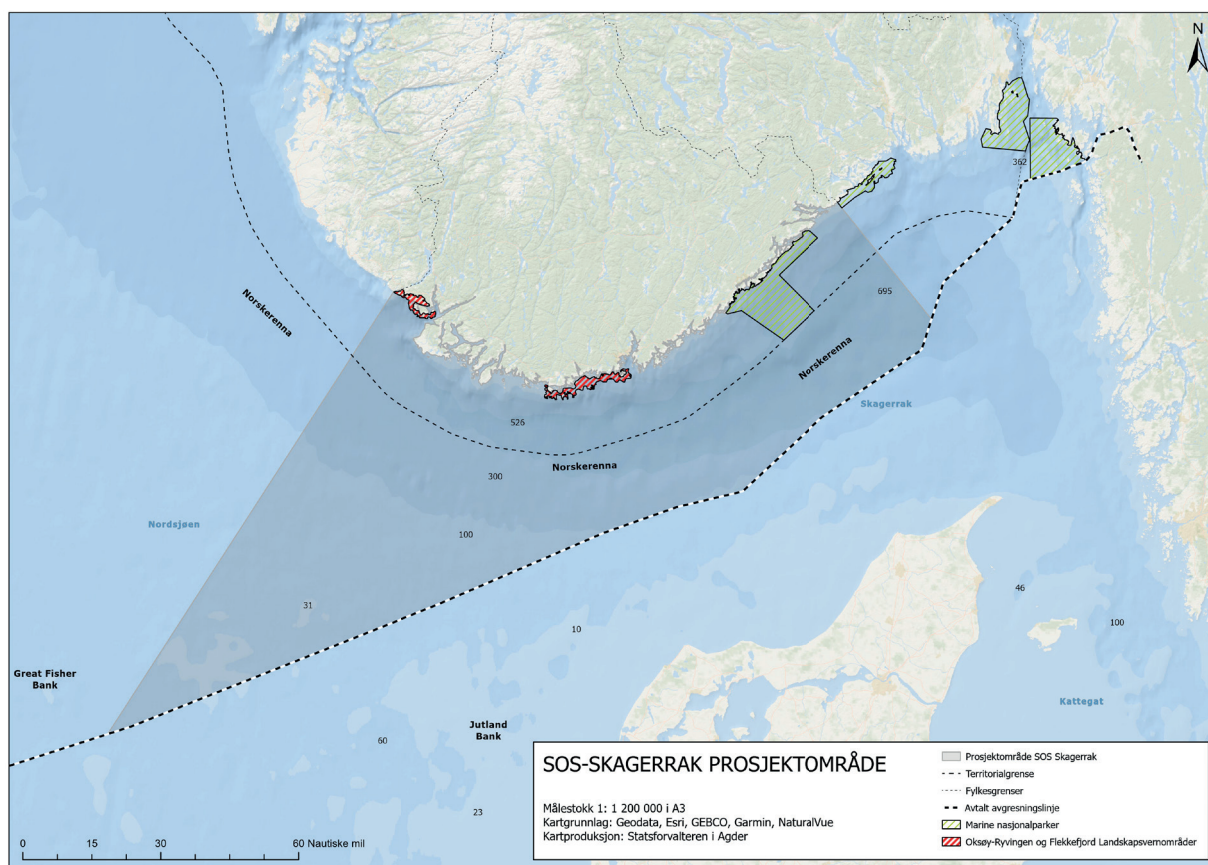
⁴ Godkjent av KLD den 31.10.2022 og rapportert til ESA den 27.11.2023.

føres innenfor rammene av gjeldende miljø-, fiskeri- og næringspolitikk i Norge. SOS Skagerrak vil ikke ha innvirkning på fylkeskommunens rolle som vannregi-onmyndighet og myndighetsutøvelse i forbindelse med dette.

I arbeidet som skal gjøres vil vi bygge på og la oss inspirere av kunnskap og erfaringer fra andre land. I Lyme Bay i UK, og i Chesapeake Bay i USA, har sammenslutninger av ulike aktører i lokalsamfunnene klart å skape felles handling for å ta vare på kystressurser. I prosessen fremover vil programmet ta med seg den omfattende kunnskapen som finnes rundt slike prosesser fra ulike deler av verden, og vi vil kunne bygge videre på erfaringer fra prosjektene “Frisk Oslofjord I og II” (Oslofjord-prosjektet) og samordne innsatsen med disse.

Det geografiske målområdet for SOS Skagerrak vil omfatte de delene av Skagerrak og Nordsjøen som ligger

langs Agderkysten, med utgangspunkt fra Risør i øst til Flekkefjord i vest. Målområdet dekker arealene fra land-siden i hele Agder, ut i havet til og med Norskerenna – til delelinjen mot Danmark (se figur 1 nedenfor). I løpet av programperioden kan det åpnes for samarbeid med nabofylker og andre land som har tilstøtende arealer i havområdet Skagerrak.

Figur 1: Kart over prosjektområdet

2 VISJON OG MÅLSETTINGER

Visjonen er at SOS Skagerrak skal:

Ta vare på Skagerrak og egdenes kyst.

Sikre fremtidens muligheter for å drive næring og rekreasjon i Skagerrak og på Agderkysten, ved å ta vare på de marine naturverdiene og sikre en bærekraftig hav- og kystforvaltning.

Vi ser for oss at visjonen oppnås gjennom arbeid i programområder og med følgende målsettinger:

- 1. Samle og sikre et omforent kunnskapsgrunnlag om miljøtilstanden i Skagerrak, inkludert kunnskap om drivere for påvirkning på land og til havs, samt kriterier for bærekraftig bruk av marin kystsone i Skagerrak.*
- 2. Styrke innsatsen for å bevare og restaurere marin natur i Skagerrak.*
- 3. Bidra til innovasjon og utviklingen av blå sektor gjennom bærekraftig bruk av den marine kystsonen.*
- 4. Formidle kunnskap om miljøtilstanden i havet og om bærekraftig bruk til beslutningstakere, barn- og unge og samfunnet for øvrig.*

3 ORGANISERING AV ARBEIDET I PROGRAMMET

SOS Skagerrak vil ha en programperiode fra 2024-2030 (7 år). Statsforvalteren i Agder har, som iverksetter av nasjonal politikk og i kraft av sin samordningsmyndighet overfor andre statlige myndigheter og andre aktører, tatt initiativ til programmet. Programeier er programstyret, og det vil ansettes en programkoordinator. Statsforvalteren i Agder vil være vertskap for programkoordinatoren med administrativt og personalmessig ansvar, og programstyret vil ha ansvaret for oppgavestyringen. Fylkesordfører og andre representanter fra politisk styrte organisasjoner vil ha en viktig rolle knyttet til å tilføre programstyret strategisk retning og fremdrift.

Programstyret skal ha bred representasjon (se fig. 2 nedenfor). Det opprettes også et fagstyre som håndterer programmets operative del ved å koordinere det administrative og praktiske arbeidet. Innsatsen vil bestå

av prosjekter og arbeid i de ordinære styringslinjene i deltakende organisasjoner, slik at enkeltprosjekter eller fellesprosjekter som blir tatt initiativ til eller samordnes gjennom SOS Skagerrak, vil følges opp i den ordinære linjen hos den enkelte aktør, hvor de enkelte aktørene er prosjekt- eller tiltakseiere. Programstyret og programkoordinator vil arbeide for å sikre finansiering slik at prosjekter skal kunne iverksettes gjennom programmet.

Organiseringen av programmet er nærmere beskrevet nedenfor.

Figur 2: Oranisering SOS Skagerrak

3.1. Programstyret

Programstyret skal bidra til å gi samarbeidet fremdrift, i tillegg til å drøfte forslag, koordinering og videre retning. Programstyret skal imidlertid ikke tildele noen beslutningsmyndighet som ligger til den enkelte deltaker.

Som programeier skal aktørene i programstyret bidra til at det blir avgitt riktige ressurser til programmet innenfor egne organisasjoner. Programstyret initierer oppstart og er ansvarlig for endringsreisen. Programstyret har også ansvaret for oppgavestyringen til programkoordinatoren.

Programstyret ledes av statsforvalter, og består av følgende organisasjoner representert i programstyret: Agder fylkeskommune, Kommunene, NHO, Sør-Norges Fiskerlag, Fritids- og småfiskerlaget, Kystfiskerlaget, Bondelaget Agder, Bonde- og småbrukerlaget, Innakva KLYNGE, Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Havforskningsinstituttet (HI), Universitetet i Agder (UiA), NORCE, Vitensenteret Sørlandet, og Statsforvalteren i Agder.

Etter hvert som programmet utvides, vil det vurderes endringer i programstyret.

3.2. Fagstyret

Fagstyret skal sikre programmets samlede realisering av visjonen og de strategiske målene. Fagstyret skal løpende overvåke programmet og de underliggende prosjekters fremdrift, forbruk og leveranser og som med beslutninger og godkjenninger guider programmet mot målet.

Fagstyret skal koordinere innsatsen innenfor de fire programområdene og bidra til iverksetting av prosjekter og tiltak. Gruppen skal også forberede saker til programstyret, herunder sørge for å holde programstyret orientert om aktiviteter under de ulike programområdene. Gruppen vil ha ansvar for å følge opp beslutningene som blir tatt i programstyret.

Deltakende organisasjoner som bidrar med innsats i programmet må som hovedregel være representert i fagstyret. Fagstyret vil ledes av programkoordinatoren.

Fagstyret består av regionale og lokale aktører på operativt nivå fra: Agder Fylkeskommune, Kommunene, Sør-Norges Fiskerlag, Bondelaget, Innakva KLYNGE, Universitetet i Agder, Havforskningsinstituttet, NIVA, Vitensenteret Sørlandet, Statsforvalteren i Agder, og de frivillige organisasjonene.

Det kan være aktuelt å utvide fagsstyret med øvrige representanter for næringsliv og academia underveis i arbeidet med programmet

3.3. Forholdet til samordningssatsingen #vårtagder og til arbeidet i Agder vannregion

Agder fylkeskommune har etablert regionale møteplasser og fagnettverk under paraplyen #vårtagder, som en oppfølging av Regionplan Agder 2030. Dette kan være relevante møteplasser for programmet dersom fylkeskommune ønsker det.

Agder fylkeskommune er vannregionmyndighet for vannregion Agder. Uavhengig av arbeidet i SOS, vil oppgavene iht. den regionale vannforvaltningsplanen organiseres og gjennomføres som i dag.

Vannmiljømålene i den regionale vannforvaltningsplanen for Agder vannregion vil være retningsgivende for det arbeidet i SOS Skagerrak som omfatter kystvannforekomster i Agder vannregion, ut til en nautisk mil fra grunnlinjen. Programarbeidet i SOS Skagerrak vil kunne styrke arbeidet med vannforvaltningsplanen og sammenhengen med annet pågående regionalt arbeid for å sikre et rent og rikt hav. Gjennom arbeidet med vannforvaltningsplanen vil viktige tiltak for å nå programmets mål realiseres.

Utover dette vil det være viktig å få oversikt over alle kyst- og havrelaterte aktiviteter og initiativer på Agder i en innledende fase av programarbeidet.

4 BESKRIVELSE AV PROGRAMOMRÅDENE

Hvert av de fire programområdene beskriver et område hvor SOS Skagerrak skal bidra til en endring eller utvikling. De fire programområdene er framstilt i figur 2 nedenfor.

Programområdene vil beskrives nærmere på senere tidspunkt med endringstrinn som viser tidsmessig oppdeling av programmet. Denne oppdelingen skal gjøre det mulig å underveis vurdere fremdrift og eventuell endring av programmets sammensetning og retning.

4.1. Programområde 1 (2024-2026): “Et omforent kunnskapsgrunnlag for Skagerrak og Agderkysten”

Figur 3: Programområder i SOS – sammen om Skagerrak

Det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om miljøtilstanden på Agderkysten og i Skagerrak må sammenfattes og det må suppleres med kartlegging, utredning og forskning der det identifiseres kunnskapshull. Kunnskapsgrunnlaget vil måtte omfatte blant annet påvirkninger fra næringssalter og forurensning, status

for vannkjemi, til planteplankton og dyreplankton, bunnfauna, makroalger og ålegress, marine naturtyper/ marint grunnkart, fisk, havpattedyr og sjøfugl (tilsvarende som i prosjektet "Frisk Oslofjord") og Tilstandsrapporten for Oslofjorden som kommer i løpet av 2024. Overvåkning i ferskvann og kystvann som foretas etter krav i vannforskriften vil være en del av dette kunnskapsgrunnlaget.

Det har vært en økning i tilførsler fra land til norske kystområder de siste 30 år. Det er derfor viktig å ha fokus ikke bare på miljøtilstanden i havet, men også på interaksjonene mellom land og hav. Mye av nedbøren som kommer over land, havner til slutt i havet, enten direkte eller via bekker og elver. Hvor mye tåler Skagerrak? - er en problemstilling som både forvaltning og næringsliv har behov for svar på. Næringslivet ønsker å tilrettelegge for nye næringer, men dette må skje innenfor naturens bæreevne. Det er behov for en bred forskningsinnsats på feltet, med tradisjonell og sensorbasert overvåkning, modellering og metodeutvikling.

Vi har behov for å sammenstille eksisterende kunnskapsgrunnlag og dette kunnskapskull som kan minimere usikkerheten omkring økologisk og kjemisk tilstand. Dette inkluderer en bedre oversikt over de samlede tilførselene til Agderkysten av næringssalter og annet materiale, både fra land og gjennom kyststrømmen, og bedre forståelse av oppholdstid og utskiftning av kystvannet i åpne og mer lukkede områder. Vi har også behov for en bedre oversikt og datagrunnlag for hvilke påvirkning klimaendringer vil ha for Agderkysten på kort og lengre sikt.

Samfunnsvitenskapelig forskning vil også være viktig for å synliggjøre handlingsrom og barrierer. NIVA har i samarbeid med UiA og HI søkt midler fra Forskningsrådet som vil følge endringsreisen til SOS Skagerrak, samt tilrettelegge for økt kunnskap og informasjonsflyt mellom relevante sektorer og aktører. Samfunnsøkonomiske kost-nytte vurderinger vil også være viktige i arbeidet med å klarlegge kriterier for bærekraftig bruk av marin kystsone.

Forskningsinstitusjonene vil være sentrale aktører for å framskaffe et helhetlig miljøfaglig kunnskapsgrunnlag samt samfunnsvitenskapelig og samfunnsøkonomisk kunnskapsgrunnlag. Samarbeid med næringen og forvaltningen blir viktig for å sikre at innsatsen målrettes mot de kunnskapshullene som i størst grad vil bidra til å klargjøre hvilke tiltak som kan forventes å både gi mest miljøeffekt og best mulig kost-nytte for samfunnet. Resultatet fra dette programområdet må danne grunnlag for programgjennomføringen som helhet.

4.2. Programområde 2 (2024-2030): "Bevare og restaurere marin natur"

Gjennom dette programområdet vil vi samarbeide om hvordan regionen kan bidra til å oppfylle nasjonale mål om marin natur. I tillegg til å bidra til å ivareta viktig natur, vil vi gjennom programområdet bidra til å reparere forringede og ødelagte økosystemer. FN har erklært 2021-2030 som tiåret for naturrestaurering. Gjennom programområdet vil behovet for restaurering av marin natur klargjøres.

Bevaringstiltak kan tenkes iverksatt ved bruk av både naturmangfoldloven (marint vern, nasjonalpark mm.), plan- og bygningsloven gjennom kystsoneplan og/ eller kommuneplanens arealdel, eller havressursloven gjennom regulering av høsting. Programperioden til SOS Skagerrak på 7 år vil være for kort tid til at prosessene ferdigstilles, men de vil kunne videreføres ved en forlengelse av programmet og/eller i etterkant av programmet.

I september 2024 la regjeringen frem en stortingsmelding 35: Bærekraftig bruk og bevaring av natur – Norsk handlingsplan for naturmangfold. Meldingen beskriver status for norsk natur, og hvordan Norge vil jobbe nasjonalt og internasjonalt for å ivareta naturen. Gjennom SOS Skagerrak vil vi samarbeide om hvordan Agder kan bidra til å nå nasjonale mål for marin natur.

Grunnlaget for et samlet løsningsforslag for bevarings- og restaureringstiltak på Agderkysten, må være den best tilgjengelige kunnskapen. Bevaringstiltakene må forankres i hjemmelsgrunnlag og formelle virkemidler fra alle relevante sektorer. Vedtak og reguleringer fastsettes

innenfor rammene av gjeldende sektorlovverk. Arbeidet vil kreve aktiv håndtering av en rekke målkonflikter. Programorganiseringen til SOS Skagerrak skal fungere som en plattform for å avklare og løse slike målkonflikter så tidlig som mulig på operativt nivå ved at den nødvendige bredden av aktører og sektorer i regionen samarbeider om et helhetlig løsningsforslag.

Det er allerede opprettet en rekke arealbaserte bevaringsformer i Skagerrak, og omfanget av eksisterende bevaringsområder må kartlegges ved oppstart. Dette er for eksempel hummerfredningsområder, nullfiskeområder, fiskeforbudsområder i gytetfelt for kysttorsk, og trålforbudsområder.

Fiskeridirektoratet har pågående prosesser med å etablere minst et hummerfredningsområde i hver kommune. Fiskeridirektoratet arbeider også med en omfattende beskyttelse av gytetfelt for torsk, og fremdriften her avhenger av kunnskap fra Havforskningsinstituttet eller andre aktører. Videre har Fiskeridirektoratet også et initiativ i Andfjorden i Nordland, hvor det har det vært gjennomført et pilotprosjekt om lokale fiskerireguleringer. Prosjektet er nå i slutfasen og erfaringene som er bygd opp kan være svært nyttige inn i arbeidet med SOS Skagerrak.

De etablerte bevaringsområdene er sektorbaserte (for eksempel fiskeri) og kan være et utgangspunkt for drøftinger i programstyret om eventuelle andre tiltak for å styrke bevaringseffekten. I protokollen til Naturavtalen omtales arealbasert vern som «andre effektive romlige bevaringstiltak» eller «other effective area-based conservation measures (OECM)»⁵, og dette er et sentralt bevaringsverktøy i havet.

Havforskningsinstituttet har på oppdrag av Fiskeridirektoratet laget en gjennomgang av arealbaserte fiskerireguleringer. Det er store kunnskapshull knyttet til operasjonaliseringen av dette verktøyet både i norsk og internasjonal kontekst. Hensikten med OECM-verktøyet er at man kan bevare natur på en inkluderende, rettferdig og effektiv måte, og samtidig legge til rette for at aktiviteter kan videreføres så langt som mulig. SOS Skagerrak kan være en god plattform for å foreslå rammer for slik bevaring i sjøen.

Agder fylkeskommune gjennomfører i perioden 2020 til 2025 prosjektet «Bevar Raet». Prosjektet har som mål å legge til rette for at de marine økosystemene i Raet nasjonalpark kan gjenoppbygges til robust nivå og at arbeidet gjennomføres på en måte som gir en balanse mellom brukerinteresser og vern.

Statsforvalteren er i 2024 gitt et oppdrag fra Miljødirektoratet om å etablere et flerårig pilotprosjekt for marin restaurering på Agder. Prosjektet «MARES» (Marin Restaurering) har sitt utgangspunkt i et planlagt nasjonalt pilotprosjekt for naturmangfold og økt biologisk produksjon i Skagerrak-Oslofjorden jf. St.meld 29 (2021-2022) Målet med prosjektet er å få mer helhetlig kunnskap om effekten på marine økosystemer av å redusere fisket, herunder gjøre en utprøving av aktuelle bevaringstiltak i kystvann på Agder. Etablering av slike utprøvingsområder skal gjøres i samarbeid med alle relevante myndigheter, spesielt fiskeri, og med aktiv brukerinvolvering for å sikre lokal forankring. Metodene for slik brukerinvolvering vil basere seg på nasjonale (f.eks. Bevar Raet) og internasjonale erfaringer. Forventa tidsramme og detaljert prosjektbeskrivelse vil utarbeides i løpet av 2024.

⁵Other Effective Area-based Conservation Measures – OECMs: Andre effektive arealbaserte bevaringstiltak | Havforskningsinstituttet (hi.no)

4.3 Programområde 3 (2024-2030): “Blå innovasjon - for bærekraftig bruk av marin kystsone”

Agder ønsker å være ledende innen bærekraftig næringsutvikling i kystsonen i tråd med FN's bærekraftsmål. Det tas sikte på å øke verdiskapningen og sysselsettingen i blå sektor, og fremme forskning og innovasjon på en økologisk bærekraftig måte. Programområdet vil bidra til Naturavtalens handlingsmål nr. 10. Handlingsmålet innebærer bl.a. “å sikre at områder under landbruk, akvakultur, fiskeri og skogbruk forvaltes bærekraftig, og bidrar herunder til matsikkerhet”.

Regionplanen for Agder Regionplan Agder 2030 har som målsetting at regionens kompetanse fra olje, gass og marin sektor videreutvikles til nye vekstnæringer i havrommet. Det legges vekt på at den rike tilgangen på marine ressurser både har skapt arbeidsplasser og styrket de marine kunnskapsmiljøene, samtidig som at verdien av oppdrett og videreforedling av marine arter har økt betydelig. Her finnes det et ubenyttet potensial, som, håndtert på en god måte, vil komme hele Agder til gode.

Innovasjon og ny teknologi påvirker rammene og åpner muligheter til produksjon med eksisterende, nye og andre arter. Det introduserer også bruk av nye metoder som muliggjør aktivitet på steder hvor eksempelvis akvakultur kan være en del av løsningen på bærekraftsutfordringer.

I tillegg til nye næringer, vil fiskerens og fiskerinæringens bidrag til verdiskapning gjennom sysselsetting og bosetting tillegges en avgjørende verdi i programarbeidet. Vi skal sikre framtidens muligheter for å drive næring. Langs Agderkysten er flere fartøy som har hjemmehørende havn. Dette er fartøy som varierer fra store havgående fartøy som fisker lengre ute til havs i flere norske havområder, samt små fartøy som fisker kystnært og lokalt. Disse bidrar til lokal verdiskapning og sysselsetting, gjennom blant annet fiskemottak og annen næringsaktivitet knyttet til sjømatnæringen. En ringvirkningsanalyse fra Nofima (2022)⁶ viser at det er en samlet verdiskapning, fra både kjernevirksomhet og ringvirkninger, på nesten 2,9 mrd kroner fra sjømatnæringen. Fiskerisektoren sysselsetter omtrent 1220 i Ag-

der, hvorav 45% i kjernevirksomhet og 55% i ringvirkninger. Flekkefjord, Kristiansand og Lindesnes er de tre største kommunene målt i verdiskapning og sysselsetting.

Gevinstrealiseringen på dette programområdet vil foregå innen eksisterende satsinger og eventuelt nye prosjekter, aktiviteter og tiltak. Prosjektet «Blått Kompetansesenter Sør» (BKS) vil være et vesentlig bidrag til programområdet. BKS skal bidra til at næringer, akademia, skole og formidlingsinstitusjoner samt forvaltning satser på kompetanse-, og næringsutvikling knyttet til hav og kyst. Hensikten er å kunne realisere landsdelens potensiale for bærekraftig marin verdiskapning og positiv kunnskapsbasert samfunnsutvikling i marin sektor. Arbeidet i BKS er nå inne i en ny faseledet av Innakva KLYNGE, et bedriftsnettverk som samler aktører innen akvakultur på Sørlandet. En projektskisse for denne fasen er under utarbeidelse (vår 2024) og det er bevilget midler fra Havbruksfondet til prosjektet. Formålet med videreføringen av prosjektet vil være å revitalisere kompetansesamarbeidet mellom forskning, forvaltning og næring med mål om en bærekraftig forvaltning og bruk av akvatiske økosystemer på Agder.

Foto 4: Makrellfangst av Leif Nøttestad / Havforskningsinstituttet

⁶ Sjømatnæringens ringvirkninger. Verdiskapning og ringvirkninger fra norsk sjømatnæring for 2022

⁷ For mer informasjon, se <https://agderfk.no/vare-tjenester/naring-fou-og-internasjonalt-samarbeid/blatt-kompetansesenter-sor>

Foto 5: Havbruk av Erlend Astad Lorentzen / Havforskningsinstituttet

4.4. Programområde 4 (2024-2030): Formidling av kunnskap om hav og kyst – økosystemer, miljøtilstand og bærekraftig bruk

Programområde 4 har som mål å skape økt interesse og kompetanse rundt det marine liv, for ulike målgrupper i samfunnet. For å kunne sikre en bærekraftig bruk og utvikling av kyst og hav, er det nødvendig å bygge opp en grunnforståelse for marint liv og marine økosystemer i samfunnet. Sammen skal vi finne de gode løsningene, og sammen skal vi ta vare på og gjenskape verdiene i havet, og nyte godt av godene havet gir. Rett kunnskap til rett tid er avgjørende for å kunne ta beslutninger som i tilstrekkelig grad hensyntar de marine verdier. Formidling, kunnskap og kompetanse om bærekraftig bruk av havressursene er sentrale ord for arbeidet under programområde 4.

Programområdets kjerne er formidling av kunnskap om havet. Formidlingen vil basere seg på programmets samlede og omforente kunnskapsgrunnlag om havmiljøet langs Agderkysten og i Skagerrak, og samfunnsvitenskapelig og samfunnsøkonomisk kunnskap. For-

midlingen vil være basert på ulike verktøy og metoder tilpasset de ulike målgruppene for programmet. Tematiske valg for formidlingen vil foretas på bakgrunn av resultater og aktiviteter i de øvrige programområdene, samt regionale, nasjonale og europeiske mål for bærekraftig bruk av Skagerrak.

Programområdet sentrerer i utgangspunktet om tre målgrupper, videre omtalt som programområdets grunnpilarer (se figur 3): Næringsliv og industri, Offentlig sektor, og Barn, unge og samfunn. Det vil være rom for formidlingsaktivitet som ikke faller inn under noen av pilarene, og det vil kunne gjennomføres formidlingskampanjer på tvers av og sammenfallende for flere eller alle pilarer. Form og virke på formidlingsarbeidet vil være av dynamisk karakter, og vil utvikles og justeres med tid, erfaring og behov.

Programområdet skal bygge opp om og styrke eksisterende initiativer og prosjekter, og legge til rette for samarbeid, koordinert formidlingsaktivitet og nye formidlingsaktiviteter i regionen.

Det er flere gode aktører i Agder som driver formidling av marine tema, på ulik skala og av ulikt omfang. Av de mer sentrale aktørene, som er forventet å bli viktige bidragsyttere i programområdets arbeid, er: Vitensenteret Sørlandet, Statsforvalteren i Agder, Agder fylkeskommune, kommunene, frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner, forskningsinstitusjonene og næringslivet.

Organisering av programområdet samt fordeling av ansvar for pilarenes arbeid og fremdrift vil fastsettes etter at programmets styre er konstituert og programmet formelt starter opp.

Figur 4: Oversikt over grunnpilarene i formidlingsarbeidet i programområde 4 - SOS Skagerrak

5 TIDSRAMME OG MILEPÆLER (2024-2030)

Figuren 5. nedenfor gir en oversikt over de ulike trinnene i programmet. Trinnene i programmet er beskrevet iht. til en programveileder fra Bergen kommune, som har overføringsverdi til vårt arbeid.

Figur 5: Oversikt over trinnene i programmet

Trinn 1 – Identifisere programmet - 2024

Aktiviteter

- Utarbeide programbeskrivelsen og programmets mandat (konseptnotat)
- Utnevne operativt programstyre og programkoordinator.
- Klargjøre og sikre finansiering for 2025

Trinn 1 er allerede startet opp. Det er etablert en interimstyringsgruppe og et interimsekretariat, som har hatt sin funksjonstid høsten 2023. Interimorganiseringen består av deltakere fra akademien, næringslivet og forvaltningen, og ledes av Statsforvalteren i Agder. Interimstyringsgruppen har jobbet med å bearbeide konseptskissen, og sikre forankring, formidling og finansiering.

Trinn 2 - Definere programmet- vår 2025

- Konstituere programstyrene.
- Tilsette programkoordinator.
- Identifisere programmet og forventede gevinster, omkostninger, tidsramme og risiko.
- Definere programmets endelige visjon og fremtidsmål og planlegging av programmets ledelse, styring og gjennomføring.
- Studiesamling for programstyrene, inkl. opplæring i programstyring
- Planlegge hvordan programmet kan realiseres og definere programområdene nærmere i et gitt antall endringstrinn med vurdert risiko.
- Utarbeide gevinstrealiseringsplan og vurdere programmets risiko.
- Dokumentasjonen samles i programmets styringsdokument (PSD) og det første endringstrinnet i programarbeidet etableres.

Trinn 3 - Gjennomføring- 2025- vår 2030

Gjennomføre programmet gjennom styring av endringstrinnene og leveranser (2025- 2030).

a. Styre endringstrinnene:

Programmet gjennomføres og det sikres at leveransene er i overensstemmelse med den strategiske retningen valgt for programmet og møter suksesskriteriene. I denne fasen (som går fram til alle endringstrinnene er gjennomført) startes, gjennomføres og lukkes endringstrinnene med underliggende prosjekter.

Det foretas en detaljert planlegging ved oppstarten av det enkelte endringstrinn. Etter hvert trinn evalueres

prosessen og resultatet, og læring/innsikt samles og brukes i forberedelsen til neste trinn.

b. Levere kapabilitet (endringsevne) og realisere gevinster:

Denne fasen omhandler koordinering og styring av leveransene i form av hvert tiltak/prosjekt som inngår i programområdene. Vi skal styre gevinstene identifisert i gevinstrealiseringsplanen til suksessfull realisering.

Trinn 4 - Evaluering (høst 2030)

Programmets resultater gjennomgås, godkjennes formelt og programmet avsluttes. I dette trinnet avsluttes programmet etter ferdig gevinstrealisering.

6 FINANSIERING

6.1. Drift av programmet

Det er behov for en programkoordinator (programlder) tilsvarende minst ett årsverk pr. år som programmet varer. I tillegg har vi behov for driftsmidler til å finansiere fellesutgifter til møter, samlinger og andre fellesaktiviteter under programmet. Ressursbruken knyttet til deltakelse i programstyrearbeidet (både strategisk og operativt) dekkes av den respektive etat/organisasjon, her under både reiseutgifter og lønn/godtgjørelse for tid.

nødvendig finansiering.

Programstyret i SOS Skagerrak vil bidra til å løfte frem og støtte de deltakende organisasjonenes aktiviteter for å finne finansiering til linje-prosjekter i SOS Skagerrak. Vi vil også jobbe for fellesfinansiering til aktuelle deler av programarbeidet.

6.2. Finansiering av prosjekter/tiltak i programmet

Programmet vil omfatte tiltak og prosjekter som ledes og driftes av den enkelte deltakende organisasjon og/eller i samarbeid mellom disse. Alle programdeltakere innhenter selv finansiering til egne prosjekter og tiltak i linja, men det forventes at programmet vil bidra til å styrke og katalysere finansieringsmulighetene for programtilknyttede prosjekter. Programstyret vil måtte vurdere om tilknyttede prosjekter skal bidra med overhead til programmets drift. Det vil også kunne bli aktuelt at programstyret blir eier for egne prosjekter gitt

